

En Flensborg-kaptajns skæbne – og mange Fanø-sømænds

En bog om krig, kapere og kaptajn Nicolay Petersen Joost.

En anmeldelse ved Per Hofman Hansen **FU 3.9.2026**

»Den 24. august 1807 blev jeg kapret af en engelsk cutter (et lille hurtiggående orlogsfartøj) og bragt til Københavns Rhed. Mine folk blev fratagne mig med undtagelse af styrmanden og drengen. Den 3. oktober kom vi ind på rheden her i Yarmouth. Siden har jeg været grebet af et onde. Jeg har ikke netop været syg, men jeg kunde ikke gå. Jeg har tålmodigt udholdt det og nu er det gået over. Kaptajn Maag havde været i land inde i København og fortæller mig, at man overalt havde sagt, at jeg var død«.

Således skrev Flensborg-kaptajnen Nicolay Joost i et brev fra et engelsk fængsel, efter at han med sin fregat, *Haabet*, for anden gang var blevet opbragt af engelske kapere. Den 24. august blev han opbragt i Kattegat og tvunget med sit skib til København, hvor han overværede englændernes bombardement af byen: »... hvor jeg desværre med smerte har set alle de ulykker, som kom over den smukke stad og dens indbyggere, og hvorover jeg på mine knæ har udgydt mange tårer».

Fra København blev han tvunget til at sejle *Haabet* til Great Yarmouth, hvor han blev fængslet. En retssag med langvarigt forhør og fængselsstraf til følge endte tragisk: Joost døde i fangenskabets få måneder senere, i marts 1808, 62 år gammel.

Det, der skulle blive Joosts sidste sejlads, gik ud på at fragte en stor og kostbar last på omkring 250.000 liter vin og spiritus fra Sydfrankrig hjem til Flensborg. Den værdifulde last blev sammen med skibet konfiskeret af englænderne og påførte ud over Joosts lidelser og død dermed også redere og købmænd et betydeligt tab. Det er denne rejse og de efterfølgende dramatiske hændelser, som det meste af bogen er centreret omkring.

I fangenskab i prisonen

Nicolay Joost og hans mandskab var ikke de eneste, der i engelsk fangenskab kom til at henslæbe flere år eller endda dø i udtjente, rådne og fordærvede krigsskibe eller ildelugtende, overfyldte fængsler. Alene fra Flensborg blev 148 skibe kapret af englænderne.

Men også adskillige sømænd fra Fanø led samme skæbne. Fanøs historiker N.M. Kromann omtaler omkring 60 kapringer: »Mange blev kapret og måtte sidde kortere eller længere tid i prisonen. Manges skæbne kendes ikke. Over 200 af Fanøs sømænd

Et af de frygtede engelske fængsels-skibe kaldet prisonen. Efter stik i Nationalmuseet.

skal have tilbragt kortere eller længere tid i prisonen. Flere døde i fangenskabets, nogle fik deres helbred ødelagt for bestandig, og andre omkom under flugt og flugtforsøg«.

Skarpe skud og tvang os til at lægge bi

Som eksempel citerer Kromann en nøgtern, men dramamættet beretning fra kaptajn Mathias Søren Møllers skibsdagbog for Fru Kirstine:

»Den 1. august blev vi indhentet af en brig på 18 kanoner, gav os skarpe skud og tvang os til at lægge bi. Straks kom en båd og afhentede vores skipper med mandskabet undtagen vores styrmand og besatte skibet med syv mand. De tog os straks på slæb og indbragte os til Gøteborg den 4. august, hvor vi forblev til september, da vi blev transporteret til prisonen i Greenlow i Skotland, hvor vores skipper, Niels Vilkenen, døde i december.«

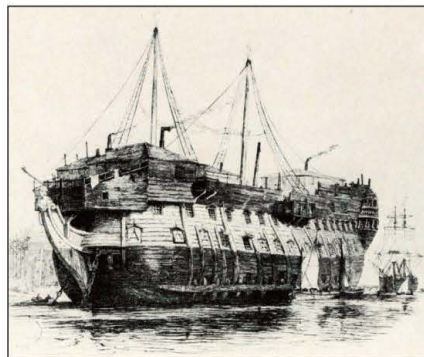
Hvad kan vi på Fanø bruge Nicolay Joosts skæbne til?

Rigtig meget. Dorthe Bechmann og Sven Fafner har udgivet en bog, som på mange måder minder om de forhold, mange Fanø-sømænd oplevede. Gennem deres arbejde får de os på sjælden vis til at føle os om bord på de danske fragtskibe, mærke frygten for kanonskuddene fra de engelske kapere, sidde på tilhørbænken i de engelske retssale og befinde os bag fængslets eller prisonens tremmer.

Jeg kunne »øse op« med en hel side med emner fra bogen, men vil blot nævne beskrivelserne af de skæbnesvangre sejlads og væsentlige sider af sømændenes liv om bord, deres hyre og vilkår. Vi får at vide, hvad og hvor meget de fik at spise og drikke, og hvilke »retter« kokken serverede fra kabyssen. Oftest bestod middagsmaden af ærter, flæsk, eddike, øl og brød.

Et andet vigtigt afsnit handler om arbejdet om bord med lastning og losning – det nærmest umenneskelige slæb med tunge, beskidte og uhåndterlige varer af alskens slags.

Rørende er det at lade blikket løbe ned over listen fra forhørsprotokollen over Joosts private ladning og personlige ejendom, deriblandt et oksehoved rødvin (225 liter), konfekt,

blomster, kaffebønner, oliven, malerier (skibsportrætter), valnødder, mandler, silke, fire stråhatte og en lille tønne med silkestrømper og handsker. Mon ikke de sidste var tænkt som gaver til den savnede hustru og døtrene hjemme i Flensborg?

Arkivjægerne kommer godt i mål

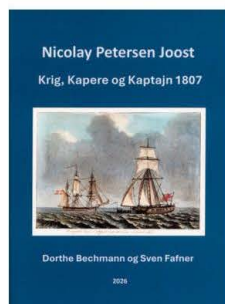
De originale kilder er af gode grunde tungt stof, men »arkivjægerne« kommer »godt i mål« ved at sammenkæde og formidle dem i et let forståeligt dansk, så alle kan være med. Flere steder indskyder de spørgsmål til læseren, som de naturligvis selv besvarer, og andre steder redegør de overskueligt for komplicerede forløb som f.eks. i tekstboksen »Kapringshistorien let fortalt«.

Jeg glæder mig også over de fascinerende gengivelser af de originale dokumenter med tilhørende danske oversættelser, som gør materialet let tilgængeligt. Fortjenstfuldt er det desuden, at forfatterne næsten leverer en »nøgle« til de digitaliserede kilder i National Archives i London.

Selvom Nicolay Joost og hans tragiske skæbne er knyttet til Flensborg, er der så meget til fælles med Fanø-sømænd, at bogen også har stor relevans på Fanø. Den vil både være medrivende og nyttig for slægtsforskere, historieskrivere og andre med interesse for Fanøs søfartshistorie.

Min konklusion er derfor: Læs den gribende historie og glem i første omgang dokumentation og kilder! Der er drama for alle pengene! Dog jeg er sikker på, at både eftertænksomhed og mange spørgsmål vil melde sig efter læsningen. Skru tiden tilbage til 1807 og tænk på både de tilfangetagne sømænd og familierne derhjemme i Danmark!

Nicolay Petersen Joost. Krig, kapere og kaptajn 1807. Udgivet af Dorthe Bechmann og Sven Fafner, 2026. 220 sider, rigt illustreret. Pris 200 kr. + forsendelse. Yderligere oplysninger fås på: www.slægtensspor.dk – søg på »Joost«

Sigvard Hansen: Der skrives til sønnen. 1916. Maleri tilhører Fanø Kunstmuseum.